

1 a bird. -2 a month. -पञ्चाश (द्वि-द्वा-पञ्चाश) *a.* fifty-second. -पञ्चाशत् *f.* (द्वि-द्वा-पञ्चाशत्) fifty-two. -पथम् 1 two ways. -2 a cross-way, a place where two roads meet. -पद् see द्विपाद् below. -पद् *a.* having two feet (as a verse). -पद्: a biped, man. -पदिका, -पदी a kind of Prākṛita metre. -पाद्, *a.* two footed; द्विपाद् बहुपादानि तिर्यग् गतिमतीनि च Mb. 14. 37. -पाद्: 1 a biped, man. -2 a bird. -3 a god. -पाद्यः, -द्यम् a double penalty. -पायिन् *m.* an elephant. -फालबद्धः hair parted in two; N. 1. 16. -बाहुः man; Ks. 53. 94. -बिन्दुः a Visarga (:). -भातम् twilight. -भुजः an angle. -भूम *a.* having two floors (as a palace). -भौतिकः a horse possessing two elements out of the five; द्रयोर्लक्षणसंबन्धात् तुरगः स्याद् द्विभौतिकः Yuktikalpataru. -मात्, -मातृजः an epithet of 1 Gaṇeśa. -2 king Jarāsandha. -मात्रः a long vowel (having two syllabic instants); एकमात्रो भवेद् ह्रस्वो द्विमात्रो दीर्घ उच्यते Śikṣā. -मार्गी a cross-away. -मुखा 1 a leech. -2 a kind of water-vessel; °अहिः, °उरगः a double-mouthed snake. -रः 1 a bee; cf. द्विरेफ. -2 = बर्बर q. v. -मुनि *ind.* the two Munis, Pāṇini and Kātyāyana; द्विमुनि व्याकरणस्य, विद्याविद्यावतारभेदाद् द्विमुनिव्याकरणमित्यपि साधु Sk. -मूर्वा N. of a plant, presumably some hemp. Mātāṅga. L. 9. 20. -यामी Two night-watches = 6 hours. -रदः an elephant; सममेव समाक्रान्तं द्वयं द्विरदगामिना R. 4. 4; Me. 61. °अन्तकः °अराति, °अशनः 1 a lion. -2 the Śarabha. -रसनः a snake. -रात्रम् two nights. -रूप *a.* 1 biform. -2 written in two ways. -3 having a different shape. -4 bi-colour, bipartite. (-पः) 1 a variety of interpretation or reading. -2 a word correctly written in two ways. -रेतस् *m.* a mule. -रेफः a large black bee (there being two 'Ra's in the word अरमर); अनन्तपुष्पस्य मधोर्हि चूते द्विरेफमाला सविशेषसङ्गा Ku. 1. 27; 3. 27, 36. -लयः (in music) double time (?); साम्यं of two things (like गीत and वाद्य); द्विलयान्ते चर्चरी V. 4. 35/36. -वक्त्रः 1 a double-mouthed serpent. -2 a kind of demon; एकवक्त्रो महावक्त्रो द्विवक्त्रो कालसनिभः Hariv. -वचनम् the dual number in grammar. -वज्रकः a kind of house or structure with 16 angles (sides). -वर्गः The pair of प्रकृति and पुरुष, or of काम and क्रोध; जज्ञे द्विवर्गं प्रजहौ द्विवर्गम् Bu. Ch. 2. 41. -वाहिका a wing. -विंश (द्वाविंश) *a.* twenty-second. -विंशतिः *f.* (द्वाविंशति) twenty-two. -विध *a.* of two kinds or sorts; द्विविधः संश्रयः स्मृतः Ms. 7. 162. -वेश (स)रा a kind of light carriage drawn by mules. -व्याम, -व्यायाम *a.* two fathoms long. -शतम् 1 two hundred. -2 one hundred and two. -शत्य *a.* worth or bought for two hundred. -शफ *a.* clovenfooted. (-फः) any cloven-footed animal. -शीर्षः an epithet of Agni; also द्विशीर्षकः; सप्तहस्तः चतुःशुङ्गः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः Vaiśvadeva. -श्रुति *a.* comprehending two intervals. -षष् *a.* (pl.) twice six, twelve. -षष्ट (द्विषष्ट, द्वाषष्ट) *a.* sixty-second. -षष्टिः *f.* (द्विषष्टिः, द्वाषष्टिः) sixty-two. -सन्ध्य *a.* having a morning and evening twi-light. -सप्त (द्वि-द्वा-सप्त) *a.* seventy-second. -सप्ततिः *f.* (द्वि-द्वा सप्ततिः) seventy

सं. इ. को. १००

two. -समाहः a fortnight. -सम *a.* having two equal sides. -समत्रिभुजः an isosceles triangle. -सहस्राक्षः the great serpent Śeṣa. -सहस्र, -साहस्र *a.* consisting of 2000. (-स्रम्) 2000. -सीत्य, -हल्य *a.* ploughed in two ways, *i. e.* first length-wise and then breadth-wise. -सुवर्ण *a.* worth or bought for two golden coins. -स्थ (ष्ट) *a.* conveying two senses; भवन्ति च द्विष्टानि वाक्यानि यथा श्वेतो धावति अलम्बुसानां यातेति ŚB. on MS. 4. 3. 4. -हन् *m.* an elephant. -हायन, -वर्ष *a.* two years old; शुके द्विहायनं वत्सं कौञ्चं हत्वा त्रिहायनम् Ms. 11. 134. -हीन *a.* of the neuter gender. -हृदया a pregnant woman. -होत् *m.* an epithet of Agni.

द्विक *a.* 1 Two-fold, forming a pair, consisting of two; Bri. S. 13. 3. -2 Second. -3 Happening the second time. -4 Increased by two, two percent; द्विक शतं वृद्धिः Ms. 8. 141-42. See द्विक under द्वि also. -कः 1 A crow. -2 A chakravāka bird; 'वयं काका वयं काका जल्पन्तीति खगे द्विकाः' Udb. -Comp. -पृष्ठः the two-humped camel.

द्वितय *a.* (-यी *f.*) Consisting of or divided into two, double, twofold; दुमसानुमतां किमन्तरं यदि वायौ द्वितयेऽपि ते चलः 'R. 8. 90; sometimes used in pl. -यम् A pair, couple; अधिकं शुशुभे शुभंयुना द्वितयेन द्वयमेव संगतम् R. 8. 6.

द्वितीय *a.* Second; त्वं जीवितं त्वमसि मे हृदयं द्वितीयम् U. 3. 26; Me. 85; R. 3. 49. -यः 1 the second in a family, a son. -2 A companion, partner, friend (usually at the end of comp.); प्रयतपरिग्रहद्वितीयः R. 1. 95; Ku. 3. 35; so छाया°, दुःख° &c. -3 The second letter of a class. -4 The second person (in gram.). -या 1 The second day of a lunar fortnight. चन्द्र the young moon; द्वितीया-चन्द्र इवाधिकतरं शोभते प्रियवयस्यः Ratn. 4. 2/3. -2 A wife, companion, partner; द्वितीयां मदभीष्टाय भार्यार्थं स्वीकारिष्यसि Ks. 98. 33. -3 (In gram.) The accusative case. -यम् The half. -यम् *ind.* A second time, again. -Comp. -आश्रमः the second stage or period of the religious life of a Brāhmaṇa; *i. e.* गाहस्थ्य. -वयस् *a.* having arrived at the second stage of life.

द्वितीयाकृ 8 U. To plough twice.

द्वितीयक *a.* 1 Second; also द्वितीयिक. -2 Happening the second time. -3 Returning every second day (as a fever).

द्वितीयाकृत *a.* Ploughed twice (as a field).

द्वितीयिन् *a.* (-नी *f.*) Occupying the second place.

द्वितीयवत् *a.* having as a companion; धृत्या द्वितीयवान् भवति Mb. 3. 313. 48.

द्वित्वम् 1 A pair, couple. -2 The number 'two'. -3 Duality. -4 The dual. -5 Reduplication.

द्विध *a.* Divided into two parts, split asunder.

द्विधा *ind.* 1 In two parts; द्विधा भिन्नाः शिखण्डिभिः R. 1. 39; Ms. 1. 12, 32; द्विधेन हृदयं तस्य दुःखितस्याभवत् तदा